

Dnr 08-0363
Hanna Sejlitz/NAW

Hörselskadades Riksförbund
besöksadress: Gävlegatan 16
Box 6605, 113 84 Stockholm
tel: +46 (0)8-457 55 00
texttel: +46 (0)8-457 55 01
fax: +46 (0)8- 457 55 03
e-post: hrf@hrf.se

2008-08-29

Utbildningsdepartementet
103 30 Stockholm
registrator@education.ministry.se

Yttrande över Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU2008:27)

Hörselskadades Riksförbund, HRF, som är Sveriges största intresseorganisation för hörselskadade lämnar följande synpunkter på betänkandet Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU2008:27).

Inledning

HRF arbetar för och förespråkar liksom utredaren en nationell likvärdig utbildning med samma krav för vår målgrupp som övriga elever. Men likvärdighetsbegreppet innebär inte att utbildningen ska utformas på samma sätt överallt. Tvärtom ska det, inom de ramar statsmakterna ger, finnas utrymme för att anpassa undervisningen och organisationen av utbildningen till de behov som olika elever och olika skolor har.

I gymnasieutredningen har man inte belyst döva och hörselskadades gymnasieutbildning och man har heller inte gjort någon konsekvensanalys av vad utredningens förslag skulle innebära för hörselskadade och dövas möjligheter till en bra gymnasieutbildning. Detta är olyckligt då vi ser att flera av förslagen försvårar möjligheten för vår målgrupp, dels att bli behöriga till gymnasieutbildningen dels att genomföra den.

I FN:s standardregler¹ och FN:s konvention för personer med funktionshinder² uppmärksammas hörselskadade och dövas särskilda utbildningsbehov. Man har också slagit fast att alla elever ska ha rätt till utbildning inom det nationella utbildningssystemet men att det ska anpassas efter elevens behov och förutsättningar. Det borde vara självklart att man alltid säkrar nya förslag utifrån dessa texter.

Men alltför ofta beaktas inte hörselskadade och dövas villkor när man diskuterar det svenska skolsystemet. Detsamma gäller gymnasieutredningen. Vi kan inte se att man har tagit döva och hörselskadade elevers villkor och språkliga behov i beaktande. Här hamnar vår målgrupp utanför.

Bakgrund

Hörselskadade och döva i skolan

Gemensamt för hörselskadade och döva är att de har svårigheter att höra vad andra säger och att ta emot information via hörseln. Hörselskadade finns i alla skolformer. Förutom vanliga förskolan och grundskolan finns anpassade hörselklasser, specialskolan och hörselklasser. Som alternativ i gymnasiet finns Riksgymnasiet för hörselskadade och döva, RGH/RGD i Örebro samt hörselklasser i Göteborg och Stockholm. De allra flesta hörselskadade går tillsammans med hörande i "vanliga" förskolan, grundskolan och gymnasiet, ofta med för

¹ Se regel 5b punkt 7 och regel 6 punkt 9

² Se artikel 24 punkt 3c

hörselskadade dåligt anpassade förhållanden. För att inkluderas i skolans verksamhet krävs att man utan svårigheter kan interagera med andra, såväl lärare som klasskamrater. Förutsättningar som bland annat tillgång till hjälpmedel, bra ljudmiljö, anpassad gruppstorlek, visuell komplettering till ljudband och hörselutbildad lärare är viktiga för att hörselskadade ska kunna svara mot de krav som utbildningen ställer. Både hörselskadade och döva elever behöver tillgång till teckenspråk i skolan. I specialskolan, en del hörselklasskolor och på riksgymnasiet för döva är teckenspråk obligatoriskt som ämne, medan tillgången är mycket bristfällig för övriga hörselskadade elever. Hörselskadade som läst teckenspråk i hörselklass/specialskolan kan enbart fortsätta läsa det som tillval "teckenspråk för hörande" där ämnesmålen enbart är grundläggande.

Gruppen hörselskadade och döva elever är liten och det gör att det är ytterst svårt för en enskild kommun att erbjuda en anpassad studiemiljö samt att bygga upp och upprätthålla den kompetens som krävs för att tillgodose dessa elevers behov. Därför arbetar HRF för en nationell skolorganisation för hörselskadade och döva med uppdraget att i regionala resurscentra samordna och utveckla utbildningen för denna målgrupp från förskola till gymnasium. Organisationen ska bedriva skolverksamhet, ge rådgivning till föräldrar, kompetensutveckling till skolpersonal, anordna gruppverksamhet för elever, ansvara för kvalitetssäkring samt initiera forskning.

Förslagen

Behörighet

Andelen behöriga till gymnasiet är avsevärt lägre^[1] bland hörselskadade och döva elever jämfört med hörande elever. Bland integrerade elever är det 78 %, vilket innebär att det är dubbelt så många som inte når behörighet jämfört med hela grundskolan. Särskilt ämnen som språk och matematik kan vara svåra för hörselskadade. Utredningen har inte analyserat vilka konsekvenser de höjda behörighetskraven kommer att få för denna elevgrupp. Risken är stor att dessa elever kommer att få ännu sämre förutsättningar i konkurrensen om plats på högskolan och i arbetslivet.

Utredningen har heller inte beaktat vilken behörighet ämnet teckenspråk ger. I specialskolan är teckenspråk obligatoriskt. Vilka blir konsekvenserna för elever som läser teckenspråk i specialskolan istället för annat ämne som krävs för att bli antagen till gymnasiet? Man har heller inte beskrivit vilken status teckenspråket har vid examen. Vi anser att teckenspråk precis som moderna språk bör vara meritgivande vid ansökan till högskolan.

Måluppföljning från tidig ålder

Vi efterlyser en helhetssyn i utbildningssystemet för hörselskadade och döva elever. Den tidiga kommunikationen är viktig för barnets språk- och kunskapsutveckling. I detta är det viktigt att hörselskadade och döva barn får tillgång till både teckenspråk och svenska. Förskolan har en viktig roll för att hörselskadade och döva redan från tidig ålder stimuleras till att utveckla kunskaper för att de senare ska ha en reell möjlighet att nå målen i grundskolan för att bli behöriga till gymnasiet.

Individuellt alternativ

På RGH/RGD läser en tredjedel av de hörselskadade och hälften av de döva eleverna på individuellt program. Dessa elever följer undervisningen parallellt med elever på ett nationellt program och har under tiden möjlighet att läsa in den ämnesbehörighet som krävs för programmet. Vilka blir konsekvenserna för döva och hörselskadade elever om man istället inför individuella alternativ?

[1] Specialskolemyndigheten "Måluppfyllelse för döva och hörselskadade i skolan" 2008

Preparandår

Vi är positiva till initiativ som leder till att elever blir bättre förberedda för gymnasiestudier än idag. Dock är vi fundersamma hur ett preparandår ska fungera för hörselskadade och döva elever. Finns det kompetens och resurser för att stödja integrerade elever? Hur ska man lyckas motivera specialskoleelever som redan idag går 10 år i grundskolan till ytterligare ett år, ett elfte år på specialskolan? För både elever i regionala hörselklasser och på specialskolan får det även sociala konsekvenser när deras kompisar flyttar till riksgymnasiet i Örebro eller tillbaka till hemorten. Kanske är ett förberedelseår i gymnasiemiljö är ett fördelaktigt alternativ istället för ytterligare ett år i grundskolan/specialskolan? Framförallt för de elever som flyttar till riksgymnasierna i Örebro.

Kompetens för att analysera behov

Att inför ett individuellt alternativ och preparandår kunna göra en noggrann utredning över en hörselskadad elevs kunskapsutveckling, studiesituation och vilket behov av stöd eleven har kräver att man har kunskap om hörselskadans konsekvenser både i en inläringssituation och socialt. Detta kräver hörselpedagogiska kunskaper som saknas ute i kommunerna. För att hörselskadade ska garanteras det stöd de behöver måste tillgången till sådan kompetens säkerställas.

APL

Krav på att alla elever ska få praktik och ett ökat samarbete mellan skolan och arbetsgivare ser vi som positiva förslag. Det är viktigt att man säkerställer att även hörselskadade och döva samt andra elevgrupper som kan ha svårt att konkurrera om praktikplatser ges denna garanti. Behovet av hörselkunnig personal som kan ge adekvat vägledning är stort för vår elevgrupp. Detta måste finnas i åtanke vid handledarutbildning.

Vi ställer oss frågan hur samarbetet mellan skola och arbetsliv ska se ut för ett gymnasium med riksrekrytering av hörselskadade och döva elever? Kommer RGD/RGH att kunna uppfylla kravet på "garanterade APL-platser" för att anordna yrkesutbildningar? När eleverna kommer från olika kommuner och förutsätter det ett annat arbetssätt än för en gymnasieskola med lokal antagning. Hur ska ett sådant se ut?

Högskoleförberedande program

Om förslaget bejakas är det viktigt att även hörselskadade och dövas behov beaktas när man bygger upp denna nya programstruktur så att dessa elever ges möjlighet att studera på lika villkor. Våra målgrupper är redan idag underrepresenterade i högskolan och risken finns att glappet ökar med den nya strukturen.

Bytare, avbrytare, elever som inte har sökt gymnasieutbildning och väntare

Enligt riksgymnasiet i Örebro är det en stor andel av deras elever som avbryter sina gymnasiestudier. Vi saknar motsvarande information från andra skolor. Vad finns det för möjligheter att återuppta sina studier för dessa elever? Tillgängligheten till vuxenutbildning varierar kraftigt för hörselskadade och döva. Det är viktigt att säkra möjligheten för våra målgrupper att läsa inom gymnasiala vuxenutbildningen och folkhögskolor utifrån sina behov. Man bör även se över möjligheten att ge ett utökat uppdrag Örebro kommun för att anordna anpassad vuxenutbildning för hörselskadade och döva eftersom utbildningsmiljöerna och kunskaperna i alltför många kommuner brister.

Konkurrens- och behörighetskomplettering

Utredningen beskriver det nya antagningssystemet till högskolan som ska gälla från 2010. Vi är oroliga för att en snävare ingång för de som kompletterat sina gymnasiebetyg försämrar möjligheterna för hörselskadade och döva att ta igen sina studier i vuxen ålder. Detta med tanke på att så många hörselskadade går igenom skolan tillsammans med hörande utan adekvat stöd.

Utvärdering och kvalitativa studier

Utredningen efterlyser tydliga resultatmått och en utvecklad utvärdering av utbildningen. Detta är något även vi efterlyser. Vi efterlyser även kvalitativa studier där man särskilt belyser hörselskadade och dövas utbildning exempelvis om orsaker till att det är en lägre andel gymnasiebehöriga elever bland hörselskadade och döva.

Avslutning

På basis av ovanstående framgår det tydligt att det behövs en analys av vilka effekter och konsekvenser utredningens förslag får för hörselskadade och döva elevers möjligheter till gymnasiestudier. HRF anser att detta bör göras i det fortsatta arbetet med förslagen.

Vänliga hälsningar
Hörselskadades Riksförbund (HRF)

Hans Ericson
generalsekreterare